

USKONTO MIELESSÄ

Psykologisia
näkökulmia
uskonnollisuuteen
ja henkisyteen

TOIMITTANEET
TEEMU PAUHA &
ROOSA HAIMILA

Gaudeamus

Copyright © 2024 Tekijät & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Heikki Rönkkö

KL 20, 14
UDK 2, 159.9

ISBN 978-952-345-283-1

Painopaikka: Printon Ttrükikoda, Tallinna 2024

SISÄLLYS

PROLOGI

- 1 Johdanto 15
Teemu Pauha & Roosa Haimila
- 2 Uskonto ja henkisyys. Käsitteellisiä suuntia uskontopsykologiassa 29
Aleksi Sakkolan-Leppänen

I

USKONTO, HENKISYYS JA TIEDONKÄSITTELY

- 3 Kognitiiviset näkökulmat uskontoon ja henkisyYTEEN 43
Roosa Haimila & Teemu Pauha
- 4 Kognitiivinen uskontotiede ja tieteenfilosofia. 53
Aku Visala
- 5 Tiedostamaton, intuitiivinen ja kognitiivinen uskontotiede. 66
Outi Pohjanheimo
- 6 Tiede ja yliluonnollinen tiedettä arvostavien suomalaisten vastauksissa
elämän suuriin kysymyksiin 78
Roosa Haimila
- 7 Uskonnosta luopuminen ristiriitojen ratkaisuna 90
Teemu T. Mantsinen
- 8 Kognitiiviset rituaaliteoriat arkeologisessa tutkimuksessa 101
Tomi Kuljukka
- 9 Varhaiset juutalaiset kirjoitukset ja ihmismielen taipumus
antropomorfismiin 112
Jutta Jokiranta
- 10 Paavali taivasmatkaajana, näkijänä ja henkimaailman
kokemusasantuntijana. 124
Harri Söderholm

II

MERKITYKSELLISYYS JA ELÄMÄN KÄÄNNEKOHDAT

- 11 Merkityksen ja elämänkriisien psykologiaa. 137
Roosa Haimila & Teemu Pauha
- 12 Elämän merkityksen kokemus ja uskonto psykologisen tutkimuksen kohteina 150
Isto Peltomäki, Jonna Ojalampi, Noora Palmi & Suvi-Maria Saarelainen
- 13 Uskonto ja kuolemanpelko 165
Kati Tervo-Niemelä
- 14 Uskonto ja hyvinvointi. Tapausesimerkkinä luterilaiset jumalanpalvelusyhteisöt. 175
Pietari Hannikainen
- 15 Uskonnollinen coping kliinisessä työssä 187
Tiina Alakärppä
- 16 Ympäristö uskonnon sosiaalipsykologian tutkimuskohteena. 196
Eemeli Hakoköngäs & Laura Kallatsa

III

IDENTITEETTI JA MAAILMANKATSOMUS

- 17 Identiteetin ja katsomuksen kiistanalaiset käsitteet 209
Teemu Pauha & Roosa Haimila
- 18 Faith Q-Sort uskonnollisuuden ja henkisyyden tutkimusmenetelmänä. . . 218
Peter Nynäs & Karoliina Dahl
- 19 Pyhyys mielessä. Sukellus pyhyystutkimukseen ja suomalaisten näkemyksiin pyhästä. 229
Anne Birgitta Pessi, Henrietta Grönlund & Teemu Pauha
- 20 Narratiivisia näkökulmia urheiluun ja uskontoon 240
Teemu Pauha & Noora Ronkainen
- 21 Uskonnon jättäminen vai yhteisön hylkääminen? Deborah Feldmanin irtautuminen ultraortodoksijuutalaisuudesta 250
Teuvo Laitila
- 22 Viisaiden joukossa. Itsekategorisointi Heprealaisen Raamatun Sananlaskujen kirjassa 265
Heli Alamaunu

IV

SUHDE JUMALIIN JA TOISIIN TODELLISUUKSIIN

- 23 Jumalasuhteen ja jumalakuvien psykologiaa 277
Teemu Pauha & Roosa Haimila
- 24 Ignatius Loyolan hengelliset harjoitukset jumalakuvan muuttajina 286
Peppi Sievers
- 25 Samanistinen työskentely aktiivisen imaginaation muotona 297
Nina Pyykkönen
- 26 Uushenkinen musiikki ja uskonnon rooliteoriat 310
Tero Heinonen

EPILOGI

- 27 Onko jumalia mielen ulkopuolella? 325
Lari Launonen
- Sanasto 332
- Viitteet 343
- Kirjallisuus 361
- Kirjoittajat 397